

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Το ελληνικό θέατρο των Νεωτέρων Χρόνων Β΄

Ενότητα 4: Το νεοελληνικό θέατρο στον 19ο αιώνα.

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου

Άννα Ταμπάκη

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

1801-1832

Ελισάβετ Μουτζάν - Μαρτινέγκου

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 2

- Διαφωτισμός και χειραφέτηση των γυναικών.
- Σημασία της εκπαίδευσης.
- Ελληνικός χώρος: η Φαναριώτισσα μιλά ξένες γλώσσες, διαβάζει, μεταφράζει, είναι κάτοχος κωδίκων.
- Μαρτυρία της Lady Montagu (17ος αι.).
- Η «μαντάμ» Τυανίτη διατηρεί «φιλολογικό σαλόνι» στην Κ/πολη; (τέλος 18^{ου} αι.).
- Στον αρχόμενο 19^ο αιώνα αναδύεται η γυναικεία λογιοσύνη:
- **Μητιώ Σακελλαρίου**, μεταφράστρια του Goldoni (1818).
- **Ραλλού Καρατζά**, δημιουργός της ερασιτεχνικής θεατρικής ομάδας στο Βουκουρέστι (1818-1820).

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 3

- **Ρωξάνδρα Σαρμουκάση**, μεταφράζει τον Έραστο του Gessner (Ιάσιο, 1819)
- **Φωτεινή Σπάθη**, μεταφράζει και εκδίδει τον *Μωάμεθ* του Βολταίρου (Καρλόβασι, 1832). Μάλλον έχει μεταφράσει και τη *Φαίδρα* του Ρακίνα.
- **Ευανθία Καΐρη**, μεταφράζει με προτροπή του Κοραή παιδαγωγικά έργα από τα γαλλικά και συγγράφει τον *Νικήρατο* (1826), εμπνευσμένο από την Έξοδο του Μεσολογγίου.
- 19^{ος} αι. γύρω στα μέσα του αιώνα δημιουργείται «γυναικείο αναγνωστικό κοινό» - άνθηση μυθιστορημάτων.

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 4

- Η επανησιακή αριστοκρατία διατηρεί εξαιρετικά αυστηρά ήθη. Οι γυναίκες δεν βγαίνουν έξω χωρίς συνοδεία, δεν έχουν συναναστροφές.
- Η Ελισάβετ, θυγατέρα του Φραγκίσκου Μουτζάν και της Αγγελικής Σιγούρου, ανήκει στις πλέον επιφανείς οικογένειες της Ζακύνθου.
- Οικοδίδακτη (διδάσκαλοί της, μετά από μεγάλη πίεση της Ελίζας προς την οικογένειά της, οι κληρικοί Γεώργιος Τσουκαλάς, Βασ. Ρωμαντζάς, και Θεοδόσιος Δημάδης - ο τελευταίος την επηρέασε σημαντικά) και σε μεγάλο βαθμό «αυτοδίδακτη». Μόνη της έμαθε ιταλικά και γαλλικά.

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 5

- Η **Αυτοβιογραφία** της Ελισάβετ είναι κείμενο εξαιρετικά γλαφυρό, «ένα από τα πιο αγνά στολίσματα της νέας μας λογοτεχνίας» κατά τον Κ.Θ. Δημαρά.
- Από τα πρώτα κείμενα που καλλιεργούν τον προσωπικό λόγο (ξεχείλισμα ευαισθησίας, ψυχική φόρτιση, «έξαρση των παθών»).
- Αναδύεται η μάχη της Ελισάβετ για τη γνώση αλλά και η απέχθειά της προς τη γυναικεία καταπίεση.
- Η **Αυτοβιογραφία** της τελειώνει με τον γάμο της. «Ανίσως» και ζήσει η Ε. Θα εξιστορήσει το δεύτερο μέρος της ζωής της. Όμως πεθαίνει λίγες μέρες μετά τη γέννηση του γιου της.
- Βλ. το αφιέρωμα του περιοδικού **Περίπλους** (2002) και τη σχολιασμένη έκδοση του Βαγγέλη Αθανασόπουλου (1997). Η πρώτη έκδοση (θεωρείται λογοκριμένη) του κειμένου από τον γιο της Ελισαβέτιο (*Η Μήτηρ μου. Αυτοβιογραφία της Κυρίας Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου...*, Αθ. 1881). Επίσης έκδοση από τον Φαίδωνα Μπουμπουλίδη μαζί με τον *Φιλάργυρο* (1965). Υπάρχει και μετάφραση στα αγγλικά από την Ελένη Δενδρινού-Κόλια (1989).

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 6

- Συμπληρώνει τη μόρφωσή της με τίτλους που περιέχονται στην πατρική βιβλιοθήκη.
- Σε ηλικία 19 ετών συνέθεσε έναν ηθικοδιδασκτικό διάλογο σε ιταλική γλώσσα «Αιμίλια και Εθελβίγη ή περί φθόνου».
- Η πρώτη της δραματική σύνθεση: «Enrico o l'Innocenza» (σ. 230).
- Περνά από ένα στάδιο απειρίας σε ένα άλλο μεγαλύτερης εμπειρίας χωρίς να έχει δει όμως ποτέ η ίδια θέατρο.
- Προσπαθεί να μάθει τους κανόνες της δραματικής τέχνης, να εφαρμόσει τις τρεις ενότητες.
- Συνθέτει το έργο «Teano o la Giustizia legale»

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 7

- «έγραψα κατά τους κανόνας της τραγωδικής τέχνης»
- Γράφει σχετικά με τη «Teano»
- *«...το οποίοιον τώρα οπού έχω αναγνωσμένους τους κανόνας της Ποιητικής, καταλαμβάνω πως αγκαλά και αμαθής το έγραψα, εφυλάχθησαν όμως εις αυτό και η τρεις ενότητες, ήγουν η ενότης της πράξεως, η ενότης του καιρού και η ενότης του τόπου. Εις αυτό οι χαρακτήρες είναι ασάλευτοι, εις αυτό το παθητικόν και το ηθικόν πολύ εμβαίνει, και καθώς είπα επάνωθεν, φερμένη από φυσικήν ορμήν, χωρίς να ηξεύρω την επιστήμην, το έγραψα κατά τους κανόνας της Τραγωδικής Τέχνης.» (σ. 231).*

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 8

- Αναφέρει ότι έχει διαβάσει το έργο του Gian Vincenzo Gravina (1664–1718), (σ. 235).
- *Della Tragedia* (1715)
- *Della Ragion poetica* (1708)
- Συνιδρυτής της Αρκαδικής Ακαδημίας, αμφισβητεί την αισθητική του μπαρόκ και στρέφεται στους κανόνες της «παλαιάς» ποίησης.
- Η ποιητική δημιουργία είναι απόρροια του καλλιτεχνικού «πάθους» (delirio).
- Ο ποιητής-δημιουργός έχει διδακτική αποστολή (diletta e istruisse il popolo).
- Η Ελισάβετ αναφέρεται και σε άλλα αναγνώσματα ρητορικής.

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 9

- Από τον Οκτώβριο του 1821 ως τον επόμενο Απρίλιο γράφει πέντε δράματα: «Ευρύμαχος», «Ευρύκλεια», «Θεανώ», «Ροδόπη», «Numitore», και «Licurgo».
- *«Αγκαλά και έγγραφα, δεν έλειπα όμως από το να αναγινώσκω συγγραφείς, οι οποίοι διδάσκουν τους κανόνες της τραγωδικής τέχνης, και παρομοίως δεν έλειπα από το να διαβάζω τραγωδίας και δράματα όχι διά να κλέπτω τίποτες, αλλά διά να παίρνουν μεγαλητέραν ορμήν τα πάθη, τα οποία έπρεπε να κινήσω πρώτα εις το στήθος μου, ανίσως αγαπούσα να κινηθούν μετά ταύτα και εις εκείνο των αναγνωστών μου.» (σ. 235).*

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 10

- Έγραψε 22 θεατρικά έργα μέσα σε πέντε χρόνια (1820-1825), σε ελληνική και ιταλική γλώσσα. Καλλιέργησε πολλά είδη (άλλα αποκαλεί δράματα, άλλα τραγωδίες, άλλα ηθικές τραγωδίες, κωμωδίες, κ.λπ.).
- Αρκετοί τίτλοι μπορεί να μας οδηγήσουν σε πιθανά πρότυπα.
- Επικρατούν ιστορικά και μυθολογικά θέματα καθώς και η ηθικοδιδασκτική ροπή.
- Η αναγραφή δυο τίτλων παρουσιάζει ενδιαφέρον, ανάγοντάς μας στον Alfieri: πρόκειται για τις τραγωδίες «Bruto Primo» και «Il Tiranno punito».
- Κατάλογος των έργων της, αντιβολή της *Αυτοβιογραφίας* με τον Κατάλογο των συγγραμμάτων της που αναφέρει ο γιος της Ελισαβέτιος στην όψιμη έκδοση της *Αυτοβιογραφίας* της (Αθ. 1881), (σ. 238).

Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου, 11

- Τα χειρόγραφα της σώζονταν ως τους καταστροφικούς σεισμούς της Ζακύνθου.
- Μοναδικό σωζόμενο έργο της, ο *Φιλάργυρος* (τέλη 1823-αρχ. 1824).
- Ανήκει στο είδος της «σοβαρής κωμωδίας», απεικονίζει την οικογενειακή και κοινωνική ζωή της Ζακύνθου, με στοιχεία κοινωνικής κριτικής. Μπορούμε να πούμε ότι εμπεριέχει με έμμεσο τρόπο και αυτοβιογραφικά στοιχεία.
- Ομοιότητες του Σέλημου με τον Δάρειο Ρονκάλα του *Βασιλικού*. Δίπλα του η υποταγμένη και καρτερική σύζυγος Μέλουσα.

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Άννα Ταμπάκη 2015. Άννα Ταμπάκη. «Το ελληνικό θέατρο των νεότερων χρόνων Β'. Ενότητα 4: Το νεοελληνικό θέατρο στον 19ο αιώνα. Ελισάβετ Μουτζάν - Μαρτινέγκου. Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/THEATRE103/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Εικόνα 1: Ελισάβετ Μουτζάν – Μαρτινέγκου. Public domain.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:.jpg>

